

Prednáška J. E. kardinála Dr.h.c. Stanisława Dziwisza
krakovského arcibiskupa a metropolitu
pri príležitosti udelenia čestného titulu doctor honoris causa (Dr.h.c.)
12. novembra 2014

Vážený otec arcibiskup a metropolita Ján,
Excelencie,
Magnificencia,
vážení profesori,
drahí študenti,
ctené Auditórium!

1. S veľkou vdáčnosťou a radosťou dnes prijímam *Doctorát honoris causa* Prešovskej Univerzity v Prešove. Vyjadrujem svoju vdáčnosť Rektorovi a Vedeckej rade za priznanie mi tak vzácneho a významného ocenenia. Musím sa priznať, že keď mi otec arcibiskup Ján Babjak a dekan gréckokatolíckej teologickej fakulty Mons. profesor Peter Šturák oznámili toto rozhodnutie, nevedel som presne, čím som si zaslúžil toto ocenenie. Uvedomujem si, že moja osoba a služba Cirkvi sú spájané s osobou krakovského Metropolitu, kardinála Karola Wojtyły, ktorý od 16. októbra 1978 začal slúžiť Cirkvi a celému svetu ako biskup Ríma a prijal meno Ján Pavol II. Žil som a pracoval ako osobný sekretár po boku tohto neobyčajného človeka tak v Krakove, ako aj vo Vatikáne. Celkovo som po jeho boku strávil tridsaťdeväť rokov.

Všetko to začalo veľmi prozaicky, počas jedného októbrového dňa v roku 1966. Kardinál potreboval nového sekretára, a pretože som bol „*po ruke*“, v Krakove, zastavil sa u mňa. Vtedy som si dokonca neuvedomoval, aké veľké dobrodružstvo ma čaká. Dobrodružstvo celého života. Dvanásť rokov po boku kardinála Wojtyły v Krakove – to je každodenný kontakt s ním a ľuďmi, s ktorými sa stretával. Bolo to tiež akési spoznávanie vecí a záležitostí, ktorými sa zaoberal. Spoznávanie jeho štýlu služby, neustáleho zápasu o vieru človeka a národa v kontexte vládnuceho totalitárneho a bezbožného komunistického systému. S touto skúsenosťou, vo veku 58 rokov, kardinál Karol Wojtyła začal svoju novú, pápežskú misiu. Nevyhnutne od tejto chvíle musel rozšíriť priestor svojho srdca, aby mohol v ňom nájsť miesto pre všetky národy, kultúry a jazyky. Stal sa sprievodcom na ceste viery pre milióny kresťanov. Práve On voviedol Cirkev do tretieho tisícročia kresťanstva.

Jeho poslanie a misia sa neskončili smrťou, 2. apríla 2005. On je aj naďalej prítomný v živote Cirkvi. Zanechal nám obrovské dedičstvo učenia. Zanechal nám zjavné svedectvo svätosti. Odzrkadlilo sa to najprv pri jeho blahorečení Benediktom XVI. v roku 2011 a následne pri jeho slávnostnej kanonizácii, ktorá sa uskutočnila 27. apríla tohto roku. V homílii počas kanonizačnej svätej omše Svätý Otec František pripomenul, že nový svätý – Ján Pavol II. – *sám kedysi povedal, že by chcel, aby si ho zapamätali ako pápeža rodiny*. Právom mu teda patrí titul **Patrón rodín**.

2. V súlade s akademickou tradíciou, v zmysle ktorej nový *doctor honoris causa* nemal by mať príliš dlhú prednášku – takzvanú *lectio magistralis* – chcel by som dnes stručne

predstaviť učenie Jána Pavla II. o rodine. Táto téma sa spája s nedávnym ukončením III. Mimoriadneho generálneho zasadnutia Biskupskej synody, ktoré sa venovalo práve *Pastoračným výzvam rodiny v kontexte evanjelizácie*, ako aj s Kongresom rodiny v rámci Roka rodiny v Prešovskej archieparchii. Sám som mal možnosť zúčastniť sa 5. júla v tomto roku púte gréckokatolíckych rodín do Sanktuária Panny Márie v Ľutine. Bol som povzbudený vierou pútnikov, ako aj ich radosťou z blízkosti usmiatych a šťastných detí.

Spomenul som už skôr, že kardinál Karol Wojtyła odniesol svoju krakovskú a poľskú pastoračnú skúsenosť do Ríma. To sa týka aj otázky rodiny. Otázkami a problémami rodinného života sa začal zaoberať mladý kňaz Karol Wojtyła už ako mladý kaplán pre študentov pri kostole sv. Floriána v Krakove na začiatku päťdesiatych rokov. V skupine študentov a študentiek sa venoval otázkam rodinného, manželského života, odovzdávania života, manželskej vernosti, otcovstva a materstva, odovzdávania viery deťom, ich výchovy a prípravy na dospelý život.

Zdrojom inšpirácie a reflexie pre Karola Wojtylu boli stretnutia s konkrétnymi osobami a rodinami, počúvanie a spoznávanie ich skúseností, hľadanie odpovedí na existenciálne otázky, ktoré sa rodili v konfrontácii konkrétnych manželských a rodinných problémov s učením Cirkvi. Mladý kňaz, bez vlastnej rodiny (jeho rodičia a brat zomreli oveľa skôr) mal účasť v radoostiach a ťažkostiach, smútkoch viacerých rodín. Nikdy sa necítil osamotený a opustený. Svoje myšlienky odovzdával v homíliách, na konferenciách a v literárnych dielach, či divadelných predstaveniach.

Charakteristickou črtou pastoračného štýlu kardinála Karola Wojtylu, a neskôr pápeža Jána Pavla II., bolo prepojenie priamej skúsenosti s hlbokou filozofickou a teologickou reflexiou. Zrelým prejavom a ovocím tohto *modus procedendi* bolo medzi inými jeho slávne dielo: „Láska a zodpovednosť“, a neskôr cyklus pápežských katechéz pod titulom: „Ako muža a ženu ich stvoril“. Je potrebné zdôrazniť, že v synodálnej diskusii, v priebehu predchádzajúceho mesiaca, mnohokrát sa odvolávalo na učenie obsiahnuté v týchto katechézach. Tieto diela sú skutočným pokladom pravdy o manželstve vo svetle zjaveného slova a kresťanskej tradície.

Ján Pavol II. bol nielen koncilovým otcom, ale aj synom Druhého vatikánskeho koncilu. Tento koncil definitívne sformoval jeho pastoračný pohľad na svet a Cirkev, na človeka a rodinu. Neprekvapuje preto fakt, že v svojom učení často odkazoval na pastoračnú konštitúciu *Gaudium et Spes* a iné koncilové dokumenty a bol v tom dôsledný. Odkazoval tiež na encykliku už dnes blahoslaveného Pavla VI. *Humanae vitae*. Ján Pavol II. v ďalšom období v svojom učení rozvinul a obohatil učenie Cirkvi. Spomeňme napríklad encykliku *Evangelium vitae*. Skutočným kompendium učenia o manželstve a rodine sa stala posynodálna exhortácia *Familiaris consortio*, publikovaná 22. novembra v roku 1981 ako ovocie Biskupskej synody zasadajúcej v Ríme v roku 1980, ktorá sa zaoberala úlohami kresťanskej rodiny v súčasnom svete.

3. Počas II. svetového stretnutia rodín v Rio de Janeiro v roku 1997, Ján Pavol II. nazval manželstvo a rodinu „božskou a ľudskou architektúrou“, pretože je to božská a zároveň aj ľudská skutočnosť, ustanovizeň. Podstatou kresťanskej vízie manželstva a rodiny sú slová zapísané v knihe Genezis (Gn 1 – 2) a potvrdené Ježišom Kristom v Evanjeliu (Mt 19, 4nn).

Evanjelista Ján nám odkryl najhlbšiu pravdu o Bohu, ktorý je Láskou (1Jn 4, 8). Boh, ktorý je Láskou, z lásky stvoril človeka na svoj obraz a podobu (Gn. 1, 26n). Stvoril ho k láske. Stvoril ho mužom a ženou. Ako správne poukázal Ján Pavol II. v exhortácii *Familiaris Consortio*: „Boh je láska a sám v sebe žije z tajomstva osobného spoločenstva lásky. Tým, že ľudskú prirodzenosť muža a ženy stvoril na svoj obraz a stále ju udržuje v bytí, Boh vložil do nej povolanie, a tým aj schopnosť a úlohu milovať a žiť v spoločenstve. Preto láska je hlavným a prirodzeným povolaním každého človeka“ (č. 11).

„Spoločenstvo lásky medzi Bohom a ľuďmi [...] nadobúda významné vyjadrenie v manželskom zväzku uzavretom medzi mužom a ženou“ (*Familiaris consortio*, 12). Manželia, spájajúc svoje osobné životné dejiny do jednej histórie života a lásky, vstupujú na cestu ustanovenú a požehnanú Bohom. Na prvých stranách Knihy Genezis čítame, že keď Boh stvoril muža a ženu „Boh ich požehnal a povedal im: «Plodte a množte sa a naplňte zem!»“ (Gn 1, 28). Inšpirovaný autor končí opis slovami: „Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom“ (Gn 2, 24).

Ján Pavol II. zdôrazňuje, že „Spoločenstvo medzi Bohom a ľuďmi sa definitívne dovŕšuje v Ježišovi Kristovi, Ženíchovi, ktorý miluje ľudstvo a dáva sa mu ako Spasiteľ, keď sa spája s ním ako so svojím telom. [...] Manželská láska dosahuje tú plnosť, ku ktorej je vnútorne určená, totiž nadprirodzenú manželskú lásku (*caritas*), ktorá je vlastným a špecifickým spôsobom, ktorým sa manželia zúčastňujú na láske samého Krista, obetujúceho sa na kríži a sú povolaní, aby v nej žili“ (*Familiaris consortio*, 13). Ježiš povýšil kresťanské manželstvo na úroveň sviatosti a skrze túto dôstojnosť mocou sviatostnej povahy svojho manželstva manželia sú navzájom spojení nerozlučiteľným putom. Tým, že navzájom k sebe patria, vyjadrujú prostredníctvom sviatostného znaku spojenie Krista s Cirkvou.

S manželstvom sa spájajú úlohy a povinnosti. Ako každá láska, manželstvo si vyžaduje od dvoch osôb, muža a ženy, aby sa neuzatvárali do seba, ale aby boli darom pre seba navzájom. Nie je to jednoduché a niekedy prevyšuje naše sily, vzniká pokušenie zanechania tohto projektu lásky a vernosti až do smrti. Avšak musíme si uvedomiť, že sviatostným charakterom manželstva sa Kristus akosi zaväzuje neustále sprevádzať manželov, kráčať spolu s nimi cestou manželského a rodinného života. Hovoril o tom Ján Pavol II. k manželom počas IV. Svetového stretnutia rodín v Manile, v roku 2003: „Milosť, ktorú ste dostali v sviatosti manželstva neuhasína v priebehu rokov. [...] Ona je milosťou obetavej lásky, lásky, ktorá obdarováva a odpúšťa; nezištnej lásky, ktorá zabúda na svoje utrpenie, lásky vernej až do smrti, lásky, ktorá prináša nový život.“

Keď chceme zhrnúť učenie Jána Pavla II. o rodine, je nevyhnutné zdôrazniť skutočnosť, že rodina bola preňho „Sanktuáriom života“. Osoba v tejto základnej spoločnosti je otvorená na život, dostávajú život a odovzdávajú ho svojmu potomstvu. Dieťa ako ovocie spolupráce rodičov so samotným Stvoriteľom je vždy vovádzané do živého spoločenstva osôb, *communio personarum*. Rodičovstvo teda má svoj pravzor v *communio personarum* – Boha v Najsvätejšej Trojici Jediného. Takýto pohľad zväzku muža a ženy umožňoval Pápežovi vidieť rodinu, manželstvo, spolužitie manželov, materstvo, otcovstvo, rodenie a výchovu detí v Božom svetle. Zdôrazňoval, že spoločenstvo lásky, ktoré existuje v rodine, nekončí smrťou, ale naďalej trvá v tajomstve spoločenstva svätých. Jeho vyjadrením je modlitba za zomrelých a ako dúfame, orodovanie u Boha za tých, ktorí odišli do domu Otca.

4. Starostlivosť o rodinu u kardinála Karola Wojtyły bola vyjadrená nielen v jeho učení. Táto starostlivosť sa vyjadrovala v konkrétnych pastoračných iniciatívach. On od slova prechádzal k skutkom. Ako mladý kňaz začínal v Krakove organizovaním „predmanželských kurzov“ pre svoje študentky a študentov. Už ako biskup v roku 1959 presvedčil Konferenciu biskupov Poľska k organizovaniu podobných kurzov v celom Poľsku. Ako krakovský metropolita sprevádzal manželstvá v najdôležitejších udalostiach ich rodinného života. Keď si to vyžadovala situácia, diskkrétne ich podporoval, staral sa o ich duchovný vývoj. Pre páry očakávajúce dieťa organizoval duchovnú obnovu. Ako len mohol, zúčastňoval sa slávnosti krstu a prvého sv. prijímania detí. Tiež sprevádzal rodiny v ťažkých chvíľach a situáciách choroby i smrti najbližších.

Kardinál podporoval tradíciu slúženia sv. omše počas výročia sobáša. Zaviedol krásnu prax individuálneho požehnania manželstva počas vizitácie farnosti. V samotných farnostiach organizoval rodinné poradenstvo a špeciálne poradenstvo psychologické – pedagogické. Vytvoril v Krakovskej arcidiecéze Inštitút Rodín (1960), ktorý sa zmenil na samostatné Štúdium rodiny pri Pápežskej teologickej akadémii v Krakove – dnes Pápežská univerzita Jána Pavla II.

Krakovský Metropolita organizoval pre rodiny duchovné cvičenia. Osobne sa zúčastňoval púti rodín na mariánskych pútnických miestach v Częstochowie, Kalwarii Zebrzydowskiej i Piekarach Śląskich. Na tomto poslednom mieste každý rok ho počúvali desiatky tisíc mužov a mládencov. Kardinál osobne podporoval nové hnutia a spoločenstvá, ktoré sa zrodili v Cirkvi po Druhom vatikánskom koncile a ponúkali duchovnú formáciu pre manželstvá a rodiny.

Môžeme dodať, že tak v Krakove, ako aj vo Vatikáne, Svätý Otec udržiaval mnohé kontakty s rodinami, vyjadrujúc takýmto spôsobom lásku Cirkvi ku každej rodine. Nikdy však, ani ako krakovský biskup, ani ako pápež nepripútaval k sebe ľudí, či rodiny. Bol človekom slobodným v kontaktoch s inými a všetci to dobre vedeli. Svojím postojom svedčil o tom, čo učil. K jeho osobe môžeme preniesť a aplikovať slová z Kázne na vrchu: „Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha“ (Mt 5, 8).

S voľbou na stolicu Svätého Petra narástli obrovské možnosti Jána Pavla II. Vytvoril Pápežskú radu pre rodiny. Historické *mottu proprio Familia a Deo instituta* malo byť vyhlásené počas stredajšej audiencie 13. mája v roku 1981, v deň atentátu na jeho život. Asi jeho obeta a utrpenie bolo nevyhnutné pre toto dielo.

Svätý Otec inicioval Svetové stretnutia rodín, založil Pápežskú radu „Pro Vita“. Veľakrát zdôrazňoval, že „hlavnou úlohou rodiny je služba životu, splnenie pôvodného požehnania Stvoriteľa v priebehu dejín tým, že sa plodením prenáša Boží obraz z človeka na človeka“ (*Familiaris consortio*, 28). Pápeža veľmi trápila dramatická otázka potratov. Snažil sa vzbudiť citlivosť ľudského svedomia v tomto ohľade. Opakovane vyzýval zodpovedných za zákonodarnú moc k rešpektovaniu, zaručovaniu nedotknuteľnosti ľudského života od momentu počatia až do prirodzenej smrti. A neboli to len slová. Ako krakovský biskup inicioval založenie Domu slobodnej matky pre ženy očakávajúce potomstvo, ktoré sa nachádzajú v zložitej životnej situácii.

5. Nové časy prinášajú nové výzvy. Biskupi prítomní na poslednej Synode o rodine, ktorej sa zúčastnil aj otec arcibiskup Ján Babjak, boli si vedomí mnohých ťažkostí, ktoré

dnešná rodina prežíva. Synodálni otcovia sa vo svojom poslanstve obrátili na všetky rodiny z rôznych kontinentov, predovšetkým na tie, ktoré idú za Kristom – ktorý je Cestou, Pravdou a Životom. Prejavili svoj obdiv a vďačnosť za ich každodenné svedectvo, ktoré rodiny prinášajú svetu svojou vernosťou, svojou vierou, nádejou a láskou.

Biskupi neskrývali ani ťažkosti, ktoré doliehajú na súčasnú rodinu. Predovšetkým ide o „veľké výzvy týkajúce sa vernosti v manželskej láske. Oslabenie viery a hodnôt, individualizmus, ochudobnenie vzťahov, napätie súvisiace s uponáhlňaním, ktoré ignoruje reflexiu - rodinný život. Tak preto spolu prežívame mnohé manželské krízy, ku ktorým sa častokrát pristupuje povrchne a bez odvahy, trpezlivosti, verifikácii, vzájomného odpustenia, zmierenia a taktiež posvätenia. Následkom týchto úpadkov vznikajú nové vzťahy, nové páry, nové voľné partnerstvá, nové manželstvá, čím dochádza ku komplikovaným rodinným situáciám, problematickým z pohľadu kresťanstva“. Cirkev sa zaujíma o tieto všetky situácie.

Aj sv. Ján Pavol II. sa nimi intenzívne zaoberal. Rozsiahla časť jeho exhortácie *Familiaris consortio* je venovaná pastoračii rodín, ktoré sa ocitli v komplikovaných situáciách, napr. manželstvo na skúšku, voľné zväzky, civilne uzavreté manželstvá katolíkov, osoby žijúce v separácii a rozvedení, ktorí nevstúpili do iného zväzku alebo tí, ktorí uzavreli nový zväzok. Vieme, že týchto situácií je stále väčšie množstvo. Ján Pavol II. ich podrobne opisuje, k sviatosti manželstva pristupuje s veľkou úctou, zdôrazňujúc jeho nerozlučiteľnosť, ale prosí kňazov, aby sa vo svojich farnostiach starali bez výnimky o všetkých svojich veriacich.

Pápež rodiny medzi iným píše: „Spolu so synodou úprimne vyzývam pastierov a celé spoločenstvo veriacich k prejavovaniu pomoci rozvedeným, k starostlivosti v láske, aby oni nemali pocit, že sú odlúčení od Cirkvi, keďže ako pokrstení môžu, ba dokonca mali by byť účastní na jej živote. Nech sú povzbudzovaní k počúvaniu Božieho Slova, ďalej k účasti na svätých omšiach, k vytrvalosti v modlitbe, ku konaniu skutkov lásky a iniciatív spoločenstva v budovaní spravodlivosti, k výchove detí v kresťanskej viere, k formovaniu ducha a skutkov pokánia, aby si takýmto spôsobom z dňa na deň vyprosovali milosti u Boha. Nech sa Cirkev za nich modlí, nech im dodáva odvalu, nech sa prejavuje ako milosrdná matka, ktorá ich podporuje a je im oporou vo viere a nádeji“ (č. 84). Som presvedčený, že budúcoročná Synoda, taktiež venovaná rodine, zohľadní tieto slová, hľadajúc ďalšie, správne a vhodné riešenia.

6. Magnificencia, vážený pán rektor, ctené Auditórium! Ešte raz vyjadrujem svoju vďačnosť za udelenie mi titulu *Doctor honoris causa* Prešovskej Univerzity v Prešove. Považujem toto ocenenie za potvrdenie mojej cesty a kňazskej služby, ale predovšetkým za túžbu, odhodlanie a snahu Vašej *Alma Mater* promovať hodnoty spojené s osobou a učením sv. Jána Pavla II. Sú to univerzálne hodnoty. Od tejto chvíle, tohto slávnostného dňa sa ešte intenzívnejšie cítim byť spätý so Slovenskom, Prešovom, Cirkvou na Slovensku, najmä Gréckokatolíckou cirkvou, ktorá prežila mnohé prenasledovania a utrpenie a ostala verná Evanjeliu a Apoštolskej Stolici. Sľubujem, že neprinesiem hanbu Prešovskej Univerzite ako jej doktor a naďalej budem slúžiť veci, ktorej slúžil aj sv. Ján Pavol II.

Veľmi pekne ďakujem za pozornosť a trpezlivosť.

Stanisław kardinál Dziwisz
krakovský arcibiskup metropolita